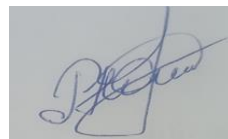


**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ВІДКРИТОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ



Н.О. Рябокінь

«29» січня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ У
ГАЛУЗІ ПРАВА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ
ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ)**

Виконала:

здобувачка вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія (переклад)»

Колотілова Тетяна Михайлівна

Керівник:

Рябокінь Н.О.

к.ф.н, доцент кафедри філології та
соціально-гуманітарних дисциплін

ПОЛТАВА 2024

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»**

Освітньо-кваліфікаційний рівень: *магістр*

Галузь знань: 03 Гуманітарні дисципліни

Спеціальність: 035 Філологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

філології та соціально-гуманітарних

дисциплін

_____ Наталія РЯБОКІНЬ

(підпис)

“ 01 ” вересня 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЦІ
Колотіловій Тетяні Михайлівні**

1. Тема роботи

Особливості перекладу англomовних термінів у галузі права українською мовою (на матеріалі правових документів)

Керівник роботи

Рябокінь Н.О., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри філології та соціально-гуманітарних дисциплін

затверджені наказом по інституту від “ _____ ” _____ 2023 року № _____

2. Строк подання здобувачем освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

| № з/п | Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи | Строк виконання етапів роботи | Виконавці |
|-------|--|-------------------------------|---|
| 1. | Забезпечення здобувачів освіти методичними рекомендаціями по виконанню роботи | На початку навчання | Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін |
| 2. | Вивчення напрямків дослідження | За графіком | Здобувач освіти |
| 3. | Складання плану роботи та підготовки індивідуального завдання роботи | За графіком | Наук. керів. Здобувач освіти |
| 4. | Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною та практичною частиною дослідження | За графіком | Здобувач освіти |
| 5. | Підготовка наукових тез із теми, що досліджувалась | За графіком | Наук. керів. Здобувач освіти |
| 6. | Подання на кафедру закінченої роботи, включаючи електронну версію (із метою перевірки її на плагіат) | До передзахисту | Наук. керів. Здобувач освіти |
| 7. | Підготовка письмового відгуку на роботу | До передзахисту | Наук. керів. |
| 8. | Проведення попереднього захисту робіт | За графіком | Комісія |
| 9. | Прийняття рішення про допуск роботи до захисту | За графіком | Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін |
| 10. | Зовнішнє рецензування | До передзахисту | Наук. керівнк |
| 11. | Направлення робіт із рецензією до екзаменаційної комісії (ЕК) для захисту | За графіком | Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін |
| 12. | Захист роботи | За графіком | Комісія |

Здобувач освіти _____
(підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

| | |
|--|----|
| ВСТУП | 5 |
| РОЗДІЛ 1. ПЕРЕКЛАД У СУЧАСНОМУ СВІТІ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ | |
| 1.1. Поняття перекладу та його роль у сучасному світі..... | 10 |
| 1.2. Розвиток правової лінгвістики..... | 14 |
| 1.3. Основні види правових документів і їх стилістичні характеристики..... | 18 |
| РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ | |
| 2.1. Переклад правових документів як різновид спеціального перекладу..... | 27 |
| 2.2. Лексичні, синтаксичні і морфологічні особливості перекладу англомовного юридичного дискурсу на українську мову..... | 34 |
| 2.3. Особливостей перекладу правових документів на матеріалі договору про надання консультаційних послуг..... | 48 |
| ВИСНОВКИ | 57 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ | 61 |

ВСТУП

Упродовж багатьох століть людство формує для себе правила поведінки, створюючи певні норми, спрямовані на регулювання найважливіших громадських стосунків. Найбільш точним проявом цього є зародження юридичної мови, яка спочатку покликана передавати інформацію, необхідну для вирішення тих або інших конфліктних ситуацій.

У останні десятиліття проблема перекладу загального характеру і, зокрема, спеціалізованого перекладу у галузі права, набула свого значення у зв'язку з безперервним розвитком міжнародних зв'язків і глобалізацією економіки. Країни, які швидко розвиваються, потребують кваліфікованих фахівців, що мають необхідні навички і знання в різних галузях людської діяльності: політика, економіка, культура тощо.

Феномен юридичної мови став центром багатьох лінгвістичних досліджень. Значення форми і змісту юридичного тексту значно зросло у зв'язку з впровадженням численних інновацій в галузі тактики и техніки побудови законів, збільшення нормативних документів в законодавстві, а також із інтенсивним розвитком міжнародного ринку та глобалізацією економіки.

Переклад в галузі права – процес складний і вимагаючий величезних зусиль, оскільки право пов'язане з соціально-політичними і культурними особливостями країни. Для правильного і адекватного перекладу юридичної інформації, оригінальний текст має бути точним, зрозумілим і достовірним. Тільки професійні перекладачі, які спеціалізуються в юридичному перекладі, можуть виконати цю роботу. Перекладач повинен досконало володіти спеціальною термінологією і розумітися в принципах побудови правових документів.

Неправильний переклад конкретної частини в юридичному документі може привести до подальшого судового розгляду, втрати коштів чи власності.

Переклад юридичних текстів включає переклад контрактів, судових документів, законів і нормативно-правових актів й іншої документації, із якою стикаються юристи.

Тексти юридичного дискурсу, передусім, виділяються точністю, однозначністю, використанням слів і термінів в прямому значенні і згідно з суворими правилами. Проте, для успішного перекладу недостатньо досконало опанувати термінологію і правила оформлення цього виду текстів; необхідно ще і повністю розбиратися в культурних і політичних особливостях носіїв початкової мови.

У цьому дослідженні були проаналізовані англійські тексти юридичного дискурсу і виділені особливості їх перекладу на українську мову, адже на сучасному етапі розвитку перекладознавства ця тема стає все більш актуальною та необхідною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню перекладу юридичної лексики присвятили свої наукові праці як зарубіжні, так і вітчизняні лінгвісти, зокрема: О. Герасімова, Н.Глінка, В. Згурська, М. Любченко, С. Нікіфорова, В. Омельчук, І. Орлова, Л. Черноватий, В. Карабан, В. Шило, І. Шумило, W. Anson, W. Ashby, S. Sarcevic та інші [8; 10; 13; 18; 19; 20; 22; 29; 30; 31; 32; 33; 35].

Актуальність теми пояснюється декількома причинами, такими як стрімке зростання міжнародних контактів на індивідуальному і суспільному рівнях (міжнародний ринок, еміграція, туризм і так далі), політична і економічна інтеграція. Беручи до уваги той факт, що існує необхідність у фахівцях, які володіють іноземною мовою, навчання повинне відбуватися на високому професійному рівні. Наступна важлива причина полягає в тому, що до теперішнього часу проблеми перекладу юридичних текстів залишаються недостатньо вивченими.

Об'єктом цього дослідження є аналіз структури англійського юридичного тексту.

Предмет цього дослідження – англomовна юридична термінологія та особливості її перекладу на українську мову.

У кваліфікаційній роботі розглядаються проблеми визначення стилю, виявлення специфіки перекладу англomовних юридичних текстів з англійської мови на українську та їх відмінності від інших видів тексту.

Метою кваліфікаційної роботи є виявлення й аналіз особливостей перекладу англomовних юридичних текстів на українська мову, а також проблем, які зустрічаються при перекладі правових документів.

Досягнення мети вимагає рішення наступних завдань :

- 1) з'ясувати зміст поняття переклад і його ролі в сучасному світі;
- 2) вивчити теоретичні проблеми процесу перекладу;
- 3) з'ясувати основні положеннями про юридичний переклад і його види;
- 4) дослідити англomовні юридичні тексти та документи фізичних і юридичних осіб;
- 5) розглянути проблеми, із якими стикається перекладач під час перекладу англomовного юридичного тексту.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використовується комплекс **методів** дослідження:

- 1) методи аналізу та синтезу;
- 2) описовий метод;
- 3) метод лінгвостилістичного аналізу;
- 4) метод суцільної вибірки;
- 5) контекстуального аналізу.

Теоретична значущість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що проблема перекладу у галузі права відносно маловивчена, і, отже, потребує подальших ґрунтовних досліджень. А значення проведеного дослідження полягає у тому скромному внеску, який робиться для систематизації поглядів лінгвістів на особливості перекладу англomовного юридичного дискурсу на українську мову.

Практична значущість полягає в тому, що результати проведеного дослідження можуть скласти основу для лекційно-практичного курсу по англійському контрактному праву та по теорії і практиці перекладу. Об'єм зовнішньоекономічних і культурних зв'язків України із зарубіжними країнами досить великий, поступово розширюється, і в цих умовах знайомство з мовою права набуває практичного значення.

Наукова новизна обумовлена тим, що мова юриспруденції маловивчена. Нині спостерігається відсутність належної взаємодії між лінгвістами і фахівцями сфери правових наук. Проте, незважаючи на недостатність досліджень, тема взаємодії мови і права набуває все більшої актуальності, і в мовознавстві з'явився особливий напрям – права (юридична) лінгвістика.

Матеріалом цього дослідження послужили правові документи на англійській мові та їх переклад на українську мову загальним обсягом 300 сторінок.

Апробація роботи. Результати дослідження були апробовані на науково-практичних конференціях науковців, студентів і молодих учених різного рівня, зокрема стаття Мовленнєві акти згоди та незгоди в медійному дискурсі та доповідь на 6 Міжнародній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально економічного розвитку України: виклик глобального світу»: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17-18 травня 2023 р. К.: Університет «Україна, 2022, С. 366-367., та Всеукраїнській – «Сучасні питання філології: теоретична та прикладна лінгвістика» // Особливості перекладу англomовного юридичного дискурсу на українську мову, 9 грудня 2022 року / Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Полтава: ШЕП, 2022., й Деякі особливості державної реєстрації речових прав в умовах воєнного стану. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу*: збірник матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф., 8-9 грудня 2022 р. / Полт. ін-т

економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»; відп. ред. Р. Басенко. Полтава: ПЕП, 2023. С. 46-49.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі обґрунтована актуальність теми роботи, визначені теоретична і практична значущості дослідження, а також сформульована мета і поставлені завдання, на які спирається це дослідження.

У першому розділі розглянуті теоретичні аспекти перекладу й історія розвитку правової лінгвістики, види правових документів, а також наведена їх стилістична характеристика.

У другому розділі робиться спроба відповісти на наступне запитання: чому юридичний переклад є складним? У межах розділу досліджені лексичні, граматичні й морфологічні особливості перекладу англійських юридичних текстів на українську мову.

У висновках узагальнені результати дослідження проведеного в цій роботі, зроблені висновки.

Джерела, на основі яких було проведено це дослідження, представлені у бібліографії.

РОЗДІЛ І. ПЕРЕКЛАД У СУЧАСНОМУ СВІТІ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Поняття перекладу та його роль у сучасному світі

Переклад – це дуже складний і різнобічний вид людської діяльності, існуючий ще з прадавніх часів. Відмінність мов стала головною причиною появи цієї нелегкої, але такої необхідної праці, яка до сьогодні служить цілям спілкування і обміну духовними цінностями між народами. Часто під перекладом розуміють заміну однієї мови іншою, проте, це зовсім не так. Переклад – процес творчий, який вимагає величезних зусиль і знань у різних галузях життя. Поза сумнівом, до перекладу звертаються з метою розділити мовний і лінгвоетнічний бар'єр, оскільки в перекладі стикаються один із одним різні культури, різні особи, різні типи мислення, різні традиції і погляди тощо.

Професія перекладача не перестає доводити свою важливість і необхідність людям, адже саме завдяки їй став досяжним розвиток міцних контактів із зарубіжними країнами, а також з'явилася можливість отримувати достовірну правильну інформацію.

Теорія перекладу міцно затвердилася як наукова дисципліна і збагатила мовознавство новими даними, розвинувши наше уявлення про природу і функціонування мови.

Лінгвіст Н.В. Глінка вважав, що "широко поширена практика міжмовної комунікації, особливо перекладацька діяльність, повинні знаходитися під постійним наглядом лінгвістичної науки" [10, с. 32]. Цей розділ мовознавства повинен займатися, передусім, проблемами перекладу, "зміст якого полягає в передачі змісту іншомовного тексту засобами іншої мови" [Там само, с. 33].

Переклад служить для обміну інформацією, а, як широко відомо, той, хто має інформацію, "править" світом. Іншими словами, інформація – "база

прогресу людства". На сучасному етапі розвитку цивілізації людина прагне до швидкого збагачення інформацією, на що і спрямований процес перекладу. Таким чином, можемо зробити висновок, що інформативна функція перекладу є однією з найважливіших.

Визначення поняття "переклад" є проблематичним і викликає безліч суперечок серед учених-лінгвістів, оскільки переклад багатогранний і має специфічні аспекти, які необхідно позначити в його визначенні.

Слово "переклад" має декілька різних значень.

За Академічним тлумачним словником поняття "переклад" визначається таким чином:

«Переклад, у, чол.

1. Дія за значенням перекладати.

Робити (зробити) переклад — перекладати з однієї мови на іншу.

У перекладі — будучи перекладеним з однієї мови на іншу.

2. Текст, слово, усне висловлювання, а також літературний твір, перекладені з однієї мови на іншу [26, С. 196].

Так, французький тлумач та теоретик перекладу Едмон Карі пояснює перепиті у визначеннях ПЕРЕКЛАДУ наступним чином: «Поняття перекладу насправді є досить складним не тільки тому, що в наш час число його тлумачень різко збільшилося, але і тому, що воно постійно змінювалося протягом століть. Можливо, саме це ускладнювало роздуми багатьох авторів, які, погоджуючись із думкою попередників або піддаючи їх критиці, самі не помічали, що не завжди говорили про одне і теж» [35]. Насправді, ПЕРЕКЛАД – це надзвичайно складне та багатогранне явище, описати всі суттєві сторони якого одним, навіть досить розвернутим, визначенням дуже складно або й взагалі неможливо. Перш за все слід мати на увазі, що саме слово ПЕРЕКЛАД є багатозначним і навіть в межах даної наукової дисципліни співвідноситься щонайменше з двома різними поняттями: ПЕРЕКЛАД як певна інтелектуальна діяльність, тобто процес, і

ПЕРЕКЛАД як результат цього процесу, продукт діяльності, інакше кажучи, словесний твір, створений перекладачем.

За Балахтар В.В. та Балахтар К.С., «переклад – це відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми, яка досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі» [5].

Серед фахівців немає єдиного, такого, що більш менш влаштовує усіх погляду на те, що є предметом перекладознавства, – на зміст перекладу. Еволюція визначень перекладу повною мірою відбиває логіку розвитку самого перекладознавства, зіткнення різних поглядів на це поняття.

Але навіть коли слово "переклад" вживається в сенсі переклад з однієї мови на іншу, воно і в цьому випадку має два різні значення:

1. Переклад як результат певного процесу, тобто позначення самого перекладеного тексту, наприклад, в пропозиціях: "Це – дуже хороший переклад вірша", "Нещодавно був опублікований новий переклад поеми Байрона українською мовою", і т. п.;

2. Переклад як сам процес, тобто, як дія від дієслова "перекладати", у результаті якого з'являється текст перекладу в першому значенні. Переважно в другому значенні термін "переклад" розглядатиметься надалі.

С.В. Амеліна, яка підтримує погляди відомого німецького лінгвіста А. Д. Швейцера, дає наступне визначення перекладу: "переклад – це однонапрямлений і двохетапний процес міжмовної і міжкультурної комунікації, при якому на основі підданого цілеспрямованому ("перекладацькому") аналізу первинного тексту створюється вторинний текст (метатекст), який замінює первинний у іншому мовному і культурному середовищі [1, С. 52]. І. Алексєєва вважає переклад діяльністю, яка полягає у варіативному замінюючий первинний в іншому мовному і культурному середовищі; процес, що характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково

модифікується відмінностями між двома мовами, між двома культурами і двома комунікативними ситуаціями" [Там само, с. 53].

Наразі поширена думка, що для перекладу досить лише мати філологічну освіту і володіти іноземною мовою на середньому рівні, але це зовсім не так, адже праця перекладача – процес важкий, і, що важливо, творчий. Знання і досвід перекладача накопичуються роками, словниковий запас постійно розширюється, а на придбання навичок перекладу майбутній перекладач витрачає величезну кількість сил і часу.

До теперішнього часу перекладацька діяльність в усіх своїх формах придбала небачений раніше розмах у зв'язку з інтенсивним зростанням міжнародних контактів, що дає нам основу назвати ХХІ століття "століттям перекладу".

З погляду функціональної і комунікативної направленості розрізняють три види перекладу: художній, суспільно-політичний і спеціальний.

З погляду оформлення і сприйняття розрізняють чотири види перекладу: зорово-письмовий переклад (письмовий переклад письмового тексту); зорово-усний переклад (усний переклад письмового тексту); усний переклад на слух, письмовий переклад на слух.

Перекладаються різні типи текстів, які можуть відрізнятися як і мовною унікальністю, так і універсальним характером. Наприклад, яскравою рисою наукових текстів є велика кількість термінів, тоді як фон іншої лексики нейтральний; переважають безособові, невизначено-особові речення, складні слова, теперішній час дієслова.

Текст, який зачіпає історію розвитку мистецтва, відрізняється деякою архаїчною, справляє враження піднесеного, оскільки рясніє застарілими словами, архаїчними інверсіями, словами з емоційно-експресивним забарвленням ("дивовижний", "віртуозний", "оспівувати").

Провідною ознакою газетно-журнального тексту, основна мета якого повідомити нову інформацію, є типові схеми словосполучень і певні типові штампи ("демографічний вибух", "викоренити злочинність", "похмурі

прогнози", "кризу довіри", "international relations", "joint research", "big business"), а також часте вживання модних слів іноземного походження ("маргінальний", "спікер", "фейк", "піар", "імідж", "mise - en - scene", "prêt - a - porter").

Переходячи до теми перекладу англомовних текстів юридичного дискурсу, можна сказати, що цей тип перекладу належить до спеціальних видів. Характерною рисою правових документів є переважання канцелярського стилю – велика кількість канцелярських кліше, деяка стриманість лексики, складний, громіздкий синтаксис, велика кількість модальних слів із приписуючою семантикою ("залишає за собою право", "зобов'язується", "повністю відповідальний"), переважання дієслівних форм теперішнього часу. Основне завдання подібних текстів – повідомити об'єктивну достовірну інформацію і (іноді) вказати на деякі дії. Тексти документів, як правило, перекладаються згідно готової і строгої моделі, оскільки в процесі перекладу використовуються однозначні еквіваленти і трансформації.

1.2. Розвиток правової лінгвістики

У загальноприйнятому міжнародному сенсі право служить найважливішим цілям. Після Другої світової війни проблема перекладу юридичних текстів стала предметом численних обговорень серед юристів, перекладачів і мовознавців, що привело до створення великих монографічних праць і спеціалізованих видань із цієї тематики.

Взаємодія мови і права, яка почалася в Німеччині на початку XIX століття, із тієї миті усе більш розширювалася з появою нових важливих для суспільства тем, до яких можна віднести створення зрозумілої для громадян мови відомчих установ.

Останніми роками одним із найважливіших чинників розвитку цієї взаємодії є процес правової гармонізації в Європейському Союзі, а також розвиток міжнародної торгівлі і поява нових засобів комунікацій, унаслідок чого, зокрема, росте увага до питань міжмовної комунікації в правовій сфері.

Ця дуже різнорідна галузь досліджень дістала загальну назву "Правова лінгвістика", яка використовується в досить широкому розумінні, по аналогії із західноєвропейською лінгвістикою, де термін увійшов до наукового вжитку вже в сімдесяті роки минулого століття. У числі перших хто його використав був Адальберт Подлех у 1976 році. Відтоді межі цієї дисципліни значно розширилися, як і список мов, на матеріалі яких проводяться ці дослідження.

Мову права досліджували такі мовознавці: Н. Артикуца, Д. Баранник, Ю. Прадід та інші [4; 6; 23].

Згідно класифікації, приведеною науково-дослідною групою з вивчення мови права Берлінсько-бранденбургської академії наук, можна виділити наступні найважливіші галузі дослідження сфери мови і права:

1. Комунікація в суді – мовна поведінка сторін перед судом. До цієї сфери можна віднести дослідження риторики, стилістики й інші мовні аспекти. Характерними рисами судової комунікації є кодифікованість частково закріплена в процесуальному законі. Оскільки судова мовна практика постійно узагальнюється і розширюється, комунікативно-правові норми доповнюються і удосконалюються.

2. Юридична аргументація – форма раціональної комунікації, учасники якої прагнуть досягти раціональної згоди за допомогою обміну думками. Юридична логіка розглядається через специфіку можливостей і властивостей мови.

3. Судова лінгвістика – вивчення і розробка в правовій практиці технічних прийомів розслідування за допомогою лінгвістики.

4. Мовні норми в праві – правові приписи відносно мови в суді, вимоги до юридичних перекладів, питання мовних позначень, наприклад, у сфері права на ім'я, права торгових знаків і так далі;

5. Правова сила мовних дій – дійсність законів і правових норм.

6. Критерії трактування текстів – взаємодія власне мовних закономірностей і позамовних критеріїв, що дозволяють уточнити значення тексту, таких як правова культура, комунікативна ситуація, обсяг знань учасників комунікації і так далі.

7. Мовні вимоги до юридичних формулювань, зокрема, у зв'язку з вимогою зрозумілості і однозначності. "Систематична розробка мовних критеріїв співвідношення мовної форми юридичного тексту і його зрозумілості і однозначності" [4].

Одну з центральних галузей досліджень у сфері правової лінгвістики складає питання приналежності мови права до особливих мов і її внутрішньої єдності. Учений-лінгвіст Н.В. Артикуца писав, що "мова права є не лише семіотичною системою, але і невід'ємною частиною правової системи з її традиціями, особливостями логіки і функціями, і особливості цієї мови природним чином витікають із особливостей самого права" [Там само].

Думка про те, що в основі юридичного перекладу лежать правові системи країн, вже не ставиться під сумнів. Лінгвісти, які займаються питаннями перетину європейських юридичних лінгвокультур, вже опублікували порівняльні дослідження по цій проблематиці.

На відміну від спеціальних текстів науково-технічної спрямованості, де терміни, які означають конкретні предмети, дозволяють порівняно легко розкрити зміст поняття і співвіднести його з мовним позначенням, "мова права виражає абстрактні поняття і зв'язки між ними" [Там само]. Отже, можна зробити висновок, що мова і право мають тісний взаємозв'язок.

Критерії, по яких можна структурувати мову юриспруденції, є однією з проблем в мовознавстві, оскільки питання про структуру мови тісно пов'язане з її функціями, а відповідно, із завданнями і цілями її дослідження.

По словах С. Саркевік [35, с. 302-303] юридичний переклад може бути класифікований на основі функцій, які виконує початковий текст, таким чином:

- 1) директивні: закони, кодекси, контракти, угоди і конвенції;
- 2) описові (дескриптивні) і директивні: рішення суду, правові документи, які використовуються для ведення судових і адміністративних процедур (заклики, прохання, клопотання і так далі);
- 3) виключно дескриптивні: наукові праці, написані правознавцями (підручники і посібники по праву, статті, юридичні висновки).

Сьогодні можна з упевненістю зробити висновок, що в лінгвістиці зароджується окрема галузь знань, яка об'єднує дослідження із загальних для мовознавства і юриспруденції питань. Їх можна згрупувати в наступні тематичні сфери:

- судова комунікація: вивчення фонетичних, морфолого-синтаксичних, лексичних, стилістичних і прагматичних характеристик мови суб'єктів комунікації в процесі судового розгляду; вивчення судової риторики і аргументації як способи виробництва судової істини;

- лінгвістичні правила складання законодавчого документу, втілення семантичних критеріїв однозначності, ясності і точності в мові закону, проблеми зрозумілості і межі інтерпретації нормативного тексту;

- письмовий юридичний переклад і усний переклад для цілей судового розгляду, включаючи методи навчання юридичному і судовому перекладу, а також професійні аспекти діяльності присяжного перекладача в різних системах судочинства;

- історія законодавчої мови, лінгвістичні особливості поширення правових систем і їх концептів, розвиток і типологія юридичного дискурсу, структура і функціонування правової комунікації в різних суспільствах;

- порівняльне вивчення семантики юридичних термінів, дослідження різновидів мови права, проблеми створення і вживання термінології в різних

галузях права, зв'язок між юридичним концептом і терміном, лексикографічні розробки;

- прикладні аспекти лінгвоюридичного знання в суді: лінгвокриміналістика, фонетична експертиза в суді, методологія лінгвістичної експертизи у справах дифамацій, справах про екстремізм і розпалювання міжнаціонального розбрату, лінгвістична експертиза тексту закону на корупціогенність, а також використання вербального знаку в захисті прав інтелектуальної і індустріальної власності;

- офіційний статус мов і питання лінгвістичної політики в мультиетнічних державах, права мовних меншин.

1.3. Основні види правових документів і їх стилістичні характеристики

Оскільки переклад юридичних текстів відноситься до технічного виду перекладу і є досить важким процесом, пояснити який можливо за допомогою особливих підходів, використовуваних в процесі перекладу.

Як будь-який вид перекладу, юридичний переклад полягає в перетворенні документа, написаного мовою оригіналу, на його відповідник цільовою мовою. Проте ця тематика має свої особливості, оскільки стоїть на перетині трьох галузей — правознавства, мовознавства й перекладознавства.

Власне правознавство є відносно нестабільною дисципліною. Воно спирається на низку абстрактних і мінливих понять, що надзвичайно різняться залежно від країни чи регіону застосування. Юридичний дискурс перебуває в стані постійного руху: суть змінюється відповідно до того, якою мовою викладено текст, а іноді навіть відповідно до читача.

Закони міждисциплінарні за своєю суттю, оскільки регулюють більшість сфер діяльності людини. Перекладачі юридичної тематики мусять

володіти глибокими знаннями понять і термінології — не лише з царини юриспруденції, а й із тієї галузі, якої стосується закон.

За визначенням В. Шила, юридичний переклад — це мовно-юридична процедура відтворення правового змісту юридичного тексту вихідної правової системи, що відзначається відповідними культурними особливостями, засобами фахової мови правової системи-реципієнта задля збереження відповідних юридичних функцій, що діють на час виконання перекладу. Цей вид перекладу охоплює такі документи:

- договори;
- стенограми судових засідань;
- письмові свідчення;
- заповіти;
- скарги;
- угоди про нерозголошення;
- ліцензії;
- процесуальну документацію;
- заяви про відмову від відповідальності тощо [30].

Також труднощі перекладу англomовного правового дискурсу, зокрема правових документів, на українську мову залежить від наступних чинників:

1. Специфічні особливості юридичної мови, велика кількість складних і заплутаних юридичних формулювань і кліше, дуже громіздкі і архаїчні фрази і звороти (існує спеціальне слово, що означає малозрозумілий юридичний стиль: *legalese*).

2. Адекватність перекладу, яка вимагає від перекладача юридичної освіти або глибоких знань в галузі права (наприклад, англо-саксонська система права, побудована на понятті прецеденту, дуже відрізняється від континентальної правової системи, що дуже часто є причиною повної відсутності еквівалентних понять в українській мові).

3. Висока ціна помилки і велика відповідальність, що лежить на перекладачі.

4. Зв'язок перекладу з додатковими юридичними послугами (схвалення перекладу нотаріусом, легалізація – надання перекладу законної сили).

Переклад юридичних документів можна розділити на наступні види:

- 1) переклад особистої і ділової документації;
- 2) переклад процесуальних документів;
- 3) переклад нормативно-правових актів законодавства;
- 4) переклад дипломатичних документів;
- 5) переклад інших правових документів.

Лінгвісти дійшли висновку, що досягти абсолютних еквівалентів при перекладі правового документу є нездійсненним завданням. Як і будь-який інший вид перекладу, юридичний переклад вимагає не лише наявність лінгвістичних знань, але й екстралінгвістичних. Саме тому переклад треба організувати так, щоб він відповідав правовій системі країни, в якій він був складений. Йдеться про юридичні формулювання і специфічні терміни, які відбивають правову систему певної країни. Проте, існують поняття, до яких в процесі перекладу складно знайти відповідні лексичні еквіваленти, і для перекладача завдання зробити свою роботу максимально точною може стати важко здійснюваним. При перекладі необхідно брати до уваги те, що вживання в оригінальному тексті певних словосполучень часто залежать від культури і менталітету країни і в деяких випадках, при дослівному перекладі, повністю втрачають сенс, який стоїть за ними. Отже, для професійного перекладача необхідно знати особливості правової системи власної країни і країни, що є носієм мови з якої робиться переклад.

Юридичний переклад може також залучати перевірку на точність, свідчення свідків і так далі, і в деяких випадках присутність у суді.

Зміст перекладу повинен відповідати наступним вимогам:

- 1) однозначність слів і термінів, які використовуються під час перекладу;

- 2) нейтральний тон викладу;
- 3) дотримання лексичних, граматичних, стилістичних норм, що забезпечують точність і ясність перекладу;
- 4) смислова відповідність і лаконізм [29].

Якщо ці вимоги не будуть дотримані, робота з документацією значно ускладниться, і її юридична і практична значущість знизиться.

Смислова точність перекладу юридичного документу значною мірою залежить від точності слововживання, тобто використання слів відповідно до їх значень. Слово в тексті документу повинне вживатися лише в тому значенні, яке властиве юридичній практиці, що виправдовує прагнення до вираження думки однаковим способом. Саме тому слова-пароніми можуть створювати складність у вживанні.

Вживання в документах професіоналізмів, тобто слів, властивих мові тієї або іншої професійної групи, а також використання архаїзмів і історизмів, небажане і є стилістичною помилкою, так само як і зловживання професійно-жаргонною лексикою.

При використанні термінів в правових документах необхідно упевнитися в тому, що термін буде зрозумілий як авторові, так і одержувачеві. Якщо термін вживається в мові не часто, і його значення може бути неясним, слід застосувати один з пропонованих способів:

- надати словникове визначення терміну, наприклад: *retaking* – повернення, повторне взяття під варту, *grantor in a deed* – дародавець; дарувальник; дарівник; цедент; відчужувач; довіритель; особа, яка видає ліцензію (ліцензіар, *of a licence*); особа, яка відступає право вимоги (цедент); особа, яка дає дозвіл;

- уточнити, розширити зміст терміну словами нейтральної лексики;
- замінити термін загальнозрозумілим словом або вираженням [20].

Правильне і обґрунтоване вживання в тексті перекладу запозичень може створювати ще одну перешкоду для перекладача. Помилка, що

найчастіше зустрічається, – використання іншомовних слів замість вже існуючих для позначення вже звичних понять, наприклад:

- моніторинг замість спостереження;
- неймінг замість назва.

Оскільки основним завданням правового документу є налагодити контакт між сторонами у сфері ділових стосунків, різнорідність і надмірність інформації, яка надається в тексті, ускладнює його сприйняття і знижує ефективність.

Переходячи до стилістичних особливостей правових документів, слід зазначити, що їх мова відноситься до підгрупи офіційно-ділового стилю, який служить для правової і адміністративної діяльності. Офіційно-діловий стиль використовується в текстах законодавчих актів, наказів, інструкцій, договорів, угод, розпоряджень, в діловому листуванні, в суді, а також в довідках юридичного характеру тощо. Усупереч тому, що соціально-історичні зрушення в суспільстві певною мірою впливають на розвиток мови, офіційно-діловий стиль відрізняється стабільністю і закріпленою за традиціями і стандартами.

Правильне вживання синонімів – це інший важливий аспект при написанні тексту юридичного характеру. При розгляді синонімів, необхідно пам'ятати, що помилки при їх вживанні нерідко виникають від того, що значення слів-синонімів не завжди відповідають один одному. Наприклад, типове для ділових текстів дієслово *to release* (звільняти від зобов'язань) в одному зі значень синонімічно дієслову *to discharge*. У той же час воно не має властивого слову *to discharge* значення "випускати заряд, стрілу".

Використання в правових документах стійких виразів ґрунтується на правилах, які історично склалися і які не можна уникати. Найчастіше помилки виникають в лексичному, граматичному і стилістичному складі фразеологізму, а також у змішуванні з іншими одиницями (контамінація). Фразеологізми, які використовують у юридичному стилі, позбавлені емоційного забарвлення і носять книжковий характер.

Одним із найбільш поширених недоліків офіційного стилю, із яким стикаються перекладачі, є тавтологія (повтор слів, однакових по сенсу в межах одного словосполучення), що як стилістична помилка ускладнює розуміння тексту.

У юридичних текстах часто вживаються скорочені слова і аббревіації, які, наслідуючи основний принцип, не повинні ускладнювати розуміння тексту.

Стандартизація юридичної мови – одна з найбільш типових рис юридичного стилю мови. Процес стандартизації відбивається, передусім, у наступних аспектах:

1) вживання словосполучень, які вже склалися, кліше і мовних штампів;

2) часта повторюваність одних і тих самих слів, словосполучень, конструкцій, що виправдовує прагнення до однотипності усіх текстів [18].

Систему мовних засобів, використовуваних в юридичних документах, можна розділити на три рівні: лексичний, морфологічний і синтаксичний.

На рівні лексики, окрім загальноживаних і нейтральних слів, можна виділити:

1. Слова і словосполучення, використовувані переважно в юридичних документах і затвержені в адміністративно-канцелярській мові: *tort* (цивільне правопорушення), *fee simple* (безумовне право власності, нерухомість, що успадковується), *to forego* (відмовитися від чого-небудь), *in witness whereoff* (на посвідчення чого), *to have and to hold* (передається у власність і володіння), *default on interest* (несплата відсотків), *to hand down a legacy* (залишити спадок, передавати у спадщину), *to bequeath* (заповідати кому-небудь), *to remain in force* (залишатися в силі, залишатися чинним) і т.п.

2. Велика кількість термінів. Найбільш частотними є терміни: *to comply* (виконувати, відповідати, дотримуватися), *testator* (заповідач, спадкодавець), *consent* (згода, погодження), *laws* (законодавство), *decree*

(постанова, ухвала, наказ, рішення), *detriment* (збиток, невігода), *owner* (власник, господар, набувач) та ін.

Часто із слів із забарвленням юридичного підстилю утворюють антонімічні пари: *barrister* - *accusant* (захисник, адвокат - обвинувачений), *punished* - *justified* (покараний - виправданий), *aggravating* - *mitigating* (обтяжливі - пом'якшувальні (обставини)).

У юридичних текстах часто використовуються іменники, які називають людей за певною ознакою, згідно з дією, яку вони виконують: *employer* (наймач), *complainant* (позивач), *prosecutor* (прокурор), *defendant* (відповідач), *executor* (судовий виконавець) тощо.

Числівники в юридичних документах, як правило, представлені цифрами, за винятком таких грошових документів, як рахунку, доручення, розписки і так далі

Граматичні особливості правових документів тісно пов'язані з лексичними особливостями. У текстах юридичного підстилю переважно вживаються інфінітиви, непряма мова і теперішній час дієслова. Пряма мова використовується лише тоді, коли законодавчі акти і інші документи цитуються дослівно.

Під час розгляду особливостей юридичного підстилю, слід згадати про так званий "legalese" – "особливий стиль, специфічні формулювання і конструкції, на основі яких побудована велика кількість документів" [14, с. 8].

Legalese – англійський термін, який з'явився в 1914 році й означає вид технічного листа, сукупність лексичних, синтаксичних і стилістичних засобів, за допомогою яких формується текст закону або іншого нормативного правового акту. Мова закону також зустрічається в усному повсякденному спілкуванні юристів.

Проте, на сьогодні, термін "legalese" втрачає свою значущість, оскільки його лексичні елементи можуть здаватися незрозумілими і позбавленими сенсу, і на зміну йому приходять так званий "plain English" – вживання

повсякденної англійської мови. Незважаючи на це, англійські юристи визнають, що неможливо повністю відмовитися від використання legalese в юридичній теорії і практиці.

Англійському legalese властиві такі риси:

1. Вживання слів і виразів, які не використовуються і не несуть певного сенсу в повсякденній мові. Ці слова здебільшого є запозиченнями з інших мов, найчастіше з латинської і французької.

- stoppel - право, що дозволяє посилатися на певні факти у своїх інтересах;

- mens rea - суб'єктивна сторона злочину;

- habeas corpus - поняття англійського і американського права, яким гарантувалася особиста свобода.

2. Використання слів і виразів, які окрім основного значення, мають юридичний сенс:

- capacity (legal capacity) - право- і дієдатність;

- remedy - засіб цивільно-правового (чи судового) захисту;

- settlement - установчий акт.

3. Вживання архаїзмів, які майже не використовуються в сучасній усній і письмовій мові :

- forasmuch as - тому що, оскільки, у зв'язку з;

- howbeit - проте, оскільки;

- herein, hereto, hereby, heretofore, herewith, whereby, etc.

4. Побудова довгих пропозицій, що містять велику кількість зворотів:

- "The following illustration of the principle that consideration must have some legal value is afforded by the rule that payment, or a promise of payment, of a lesser sum than one which is already due cannot be consideration for an agreement to treat the whole debt as discharged".

5. Часте використання модальних дієслів shall, will, і слів з приписуючою семантикою (to be obliged to, to be subject to, must):

- "A bank shall use monetary funds that are on the account, guarantying the client the unobstructed disposition of these funds".

- "The Company shall have a status of a legal person and shall conduct its business on the basis of the present Charter";

- "The Seller is obliged to deliver goods within".

6. Велика кількість пасивних конструкцій:

- "The product is delivered in terms of ";

- "It must be considered that such parts of the common law are based upon, or (are) consistent with, ideas and values ".

З огляду на все вищесказане і враховуючи особливості мови закону і власне офіційно-ділового стилю, можна зробити висновок, що ці різновиди мови є величезним матеріалом для дослідження і аналізу.

Отже, юридичний переклад вважається одним із найбільш складних видів перекладу. Оскільки під час перекладу юридичних текстів як з української мови на іноземну мову, так і навпаки звичайних навичок перекладача недостатньо. Юридичний переклад не може бути здійснений коректно без використання спеціальних знань у відповідній галузі права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Необхідно орієнтуватися в чинному законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою і знати про особливості використання спеціальної лексики і знати про особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті.

Переклад документів, як правило, виконується письмово – в цьому випадку потрібна постійна наявність документу, який перекладається, у перекладача в процесі роботи. Часто, "для перекладу угод і документів спеціалізованої тематики потрібна робота по редагуванню текстів документу (юридичний переклад) і допомога носія мови для перевірки відповідності діловим нормам написання".

На часі перекладаються правові документи, до яких належать особисті правові документи (паспорти, свідчення, атестати тощо), процесуальні документи (заяви, судові рішення тощо), ділова документація (договори,

ліцензії, патенти тощо), законодавчі документи (закони, постанови, конвенції), дипломатичні документи і т.п.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

2.1. Переклад правових документів як різновид спеціального перекладу

Незважаючи на численні праці, присвячені дослідженню ділового стилю в цілому, питання про його найбільш яскраві особливості, а також вивчення лінгвістичної виразності ділової мови останнім часом привертає пильну увагу мовознавців.

Загально визнаною є думка, що головна мета офіційно-ділового стилю мови – регулювання правових стосунків між учасниками комунікації, і, як правило, велике значення надається інформативній функції. Особливий інтерес в зв'язку з цим виявляє саме договірне право, оскільки воно обслуговує найрізноманітніші господарські зв'язки як організацій, так і громадян і грає особливо важливу роль при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, в основі яких, за загальним правилом, лежить угода сторін – договір.

Офіційно-діловий стиль — це стиль документів. Він використовується для спілкування в державному, громадському, політичному і господарському житті; у ділових стосунках між державами, установами та окремими громадянами суспільства. Офіційно-діловий стиль відрізняється від інших наявністю стандартизованості, тобто використанням сталих зворотів, однотипових виразів та вживанням спеціальної офіційно-ділової термінології [21]. Текст, складений в офіційно-діловому стилі, має бути змістовним, точним, стандартним та інформативним.

У письмовій формі офіційно-діловий стиль міститься в законах та підзаконних актах, наказах, постановах, розпорядженнях тощо. В усному мовленні цей стиль реалізується в офіційних промовах та діловому спілкуванні між приватною особою та установою.

Офіційно-діловий стиль використовується з метою регулювання офіційно-ділових стосунків та поділяється на законодавчий, адміністративний, дипломатичний та канцелярський [6]. Ділову українську мову виділяють у межах офіційно-ділового стилю, частіше за все в адміністративному та канцелярському різновидах.

Виокремлюють такі стильові риси ділової мови, як висока стандартизованість, тенденція до уніфікації під час відбору засобів, велика кількість кліше і так далі, які служать для заощадження часу та місця і знижують напругу при їх складанні і сприйнятті. Подібні властивості правових документів сприяють підвищенню їх інформативності й оперативності при документообігу.

О.Д. Пономарів також виділяє діловий стиль серед функціональних стилів або підсистем мови, "кожна з яких має свої специфічні особливості в лексиці і фразеології, в синтаксичних конструкціях, а іноді і у фонетиці" [24].

Юридичні процеси реалізуються, передусім, через мову. Саме мова є посередником, процесом і продуктом в різних правових текстах, письмових або усних.

Юридичні тексти можуть мати різні комунікативні цілі. Вони можуть служити нормативній меті у випадку з двомовними і багатомовними законодавчими актами й іншими правовими документами, які встановлюють закон і визначають права і обов'язки.

Юридичні тексти служать також для інформативних цілей (наприклад, наукові роботи і коментарі, юридичні поради, листування між юристами і клієнтами і документи, використовувані в судових розглядах).

Суперечки ведуться про те, чи існує як такий юридичний стиль мови і чи можна віднести цей вид до технічної мови. Різні лінгвісти мають різні думки стосовно цієї проблеми. Чарльз Катон [36, с. 187], лінгвіст і філософ, стверджує, що мова юриспруденції відноситься до технічної мови, але "технічна мова є допоміжним засобом до повсякденної мови". Технічні мови мають таку саму синтаксичну структуру і відрізняються лише лексичними

одинацями. Протилежний погляд висловив філософ і юрист Л. Харт, який вважає, що юридична мова відрізняється від звичайної, повсякденної мови і є "єдиною у своєму вияві" [36, с. 192].

Останнім часом проблема зв'язку юридичної мови і культури стає все більше актуальною. Саме переклад є сполучною ланкою в процесі досягнення і розуміння різних культур у здійсненні контактів і спілкуванні між ними. Розгляд особливостей і труднощів перекладу в контексті культури дозволяє вирішити багато практичних завдань.

Для адекватного перекладу юридичного документу необхідно володіти знаннями правових систем і норм, розбиратися в культурних концептах тієї або іншої країни. Будь-який перекладач, працюючи з юридичним текстом, повинен враховувати вимоги узусу – мовні звички носіїв мови перекладу, не порушуючи звичне сприйняття правового документу.

Переклад правових документів вимагає особливої уваги, оскільки він головним чином ґрунтується на абстрактних поняттях, міцно укорінених у вітчизняній культурі і інтелектуальній традиції, і, отже, спричиняє за собою перехід з однієї культури в іншу.

Складність перекладу правових документів залежить від того, наскільки пов'язані між собою дві правові системи, відбиті в ньому. Наприклад, правова система Ірану ґрунтована на ісламському праві і підкоряється цивільному кодексу. Великобританія, навпаки, не має письмової конституції і правова система країни складається з чотирьох частин: статутне право (statute law), англо-саксонське право (common law), конвенції (conventions) і робота адміністративних органів (works of authority). Місто-графство в Англії переводиться як county of city (of town), де county - графство, а місто-округ в США переводиться як a metropolitan town, де county - округ.

Поняття *condition* і *warranties* в значенні "істотні умови" і "прості умови" вживаються виключно в англійському контрактному праві. У

американському праві *warranty* має тільки значення "гарантія", "поручительство".

Часто перекладач стикається з термінами, до яких складно підібрати відповідний юридичний еквівалент.

Зокрема труднощі можуть створювати абстрактні поняття, значення яких ґрунтуються на історичних і соціальних чинниках, а також на змінах в юридичній традиції. До теперішнього часу, європейську правову систему можна розділити на дві гілки: англосакське право і цивільне право. Не зважаючи на те, що ці правові традиції стають усе більш взаємозв'язаними, вони відображають різні юридичні категорії і поняття і мають власну систематику. Отже, перекладачеві необхідно мати значні знання у галузі права, враховувати різницю між декількома правовими системами і бути досить точним під час перекладу певних понять. Навіть дрібні помилки і неточності в перекладі тексту можуть привести до неправильного тлумачення його сенсу і, як наслідок, спонукати до яких-небудь неправильних дій, наприклад, до пред'явлення судового позову.

Переклад законодавчих актів, угод, конвенцій, постанов суду і договорів є достовірним і автентичним за умови, що він був схвалений і затверджений згідно з чинним законодавством. Юридичні переклади виконують, як правило, професіонали, що мають освіту в галузі юридичного права. Тексти початкової і цільової мов розглядаються в абсолютно різних правових системах, отже, в них повинні використовуватися різні формулювання, типові для кожної з мов. Проте при цьому ці формулювання мають бути зрозумілі обом сторонам і нести в собі однаковий сенс. В результаті перекладачеві необхідно розбиратися не лише в юридичному праві своєї країни, але і країни - носія початкової мови.

Переклад угод – одного з видів юридичної документації – є складним і комплексним завданням, рішення якого зв'язане з багатьма труднощами як мовного, так і екстралінгвістичного характеру і вимагає від перекладача-юриста солідної мовної підготовки, відповідних перекладацьких умінь і

великих знань в галузі як вітчизняного, так і зарубіжного договірного права. Поставлене завдання орієнтує, з одного боку, на обґрунтування деякої типології загальномовних і перекладацьких проблем під час перекладу договорів, а з іншого боку, на виявлення специфіки цих проблем залежно від характеру перекладу: з української на англійську мову або ж з англійського на українську мову.

У професійній мовній практиці юрист не повинен користуватися розмовною мовою, не пристосованою до чіткого позначення і ясної кваліфікації тих або інших дій, процесів, вчинків і так далі. До його послуг спеціально розроблена підсистема офіційно-ділової мови – "юридична мова", що має достатню кількість різноманітних засобів. За допомогою цих засобів в юридичних текстах можна професійно описати будь-які об'єкти і дії.

Юридичні тексти характеризуються об'єктивністю. Об'єктивність проявляється в повній відсутності емоційно забарвленої лексики. Сприяють об'єктивності іменники, які називають особу узагальнено, як носія певних функцій, як представника держави: *prosecutor, witness, executor* та ін.

Юридичний стиль як особливий функціональний стиль мови характеризується відомими міжнародними рисами, які є наслідком універсальності вирішуваних ним завдань, – служити інструментом комунікативного спілкування в юридичному середовищі, засобом документування правових норм. В той же час для української юридичної комунікації характерні і певні національні особливості, які найвиразніше проявляються на ґрунті домінуючої у сучасному світі англійської мови.

Стиль вираження, властивий юридичному тексту, повинен повністю відповідати його перекладу. При перекладі необхідно також не забувати про те, що слова з повсякденної мови можуть набувати спеціального термінологічного значення в тексті правового документу. Для того, щоб запобігти втручанням слів в загальних значеннях, перекладачі користуються спеціалізованими словниками і довідниками.

Перекладачі працюють в діапазонах кримінального, цивільного, ювенального права, сімейного права відносно дітей, що потребують захисту, припинення батьківських прав тощо. Перекладач працює на різних етапах процесу, іноді в позасудових обставинах (офіс адвокатів, в'язниця, правоохоронні органи, медичні установи, при проведенні адміністративних слухань, випробувань на поліграфі, проведення психіатричної експертизи в суді, слухань по умовно-достроковому звільненню) і т.п.

2.2 Лексичні, синтаксичні і морфологічні особливості перекладу англомовного юридичного дискурсу на українську мову

Існує величезна кількість лексичних особливостей мови юриспруденції, які створюють певні труднощі для перекладу. Не можна сказати, що для успішного перекладу володіння термінологією різних тематик є достатнім. Наприклад, перекладач, обізнаний в юридичній термінології, без зусиль перекладе такі слова і словосполучення як *fraud* (шахрайство), *landlord* (власник нерухомості), *gratuitous* (безвідплатний), *defense* (заперечення по позову), *installment* (внесок), *decree* (постанова суду).

Проте знайти еквівалент якому-небудь стійкому поєднанню або терміну, які зустрічаються, за допомогою спеціального словника не завжди є легким завданням. Найпоширеніша проблема, з якою стикаються перекладачі в процесі роботи, – це вибір відповідної мовної конструкції, яка повністю відповідатиме терміну або словосполученню в початковому тексті [31]. Тому перекладачеві доводиться збагачувати свої знання шляхом вивчення можливих лексичних еквівалентів слів і цілих виразів.

Таке поняття, як *unenforceable contracts* в українському цивільному законодавстві відсутнє, тобто відсутній і термін. З переходом до ринкової економіки в українську мову надійшов потік термінів, переклад яких ґрунтується переважно на перекладацькій транскрипції (різного виду "свопи", "трєспаси", "факторинги" і велика кількість інших).

Проте прийом перекладацької транскрипції досить не завжди можливий. У таких випадках англо-українські словники дають описові переклади. Так, Англо-український юридичний словник під редакцією С.М. Андріанова для *unenforceable* дає наступні відповідності: "не забезпечений позовною силою", такий, що "не може служити підставою для позову" [2]. Такі описові переклади, поза сумнівом, передають сенс, що лежить в основі англійських термінів, але вони мають один недолік. Вони

можуть застосовуватися лише при одноразовому використанні такого терміну.

Іншими прикладами таких словосполучень є *charge bargaining* (судовий торг, свого роду досудовий процес переговорів між суддею, адвокатами обвинуваченого і потерпілого), *plea bargain* (угода про визнання провини в найменш тяжкому з осудних звинуваченням злочинів), *index crimes* (тяжкі злочини, що підлягають статистичному обліку), *limited divorce* (постанова суду про роздільне проживання подружжя), *sensibility training* (курс навчання спілкуванню поліцейського з різними групами людей в кризових ситуаціях). Лексема *primaries* перекладається як "попередні вибори, що визначають кандидатів в президенти від двох політичних партій в США". *Venire* – категорія осіб, які можуть виконувати функції присяжних.

Слово *nuisance* також належить до категорії термінів, які важко піддаються перекладу українською мовою. С. М. Андріанов у своєму англо-українському юридичному словнику навіть не визнав удатися до прийому перекладацької транскрипції: за визначенням *nuisance* (*inconvenience which interferes directly with the ordinary comfort of human beings*) щонайближче до того, що в українському законодавстві називається "Порушенням громадського порядку". Проте супроводять такі поняття, як "порушення публічного (чи частки) громадського порядку".

Словосполучення *contract of bailment* також може стати прикладом термінів, які важко перекладаються. Дійсно, практично неможливо знайти в українській мові термін, який охоплював би такі різні операції, як здача речей в хімчистку, передача важливих документів у банк на зберігання, прокат устаткування, лізинг і т. д. Перекладачеві лише залишається прийом конкретизації. Так само можна сказати відносно вираження конструкції *Goods shipped in bulk*: залежно від товару – вугілля, пісок, нафта – ми, відповідно, перекладаємо: "товар, що відвантажується навалом або насипом, або наливанням".

Однією з найяскравіших лексичних характеристик юридичних текстів є велика кількість "латинізмів". Цьому сприяли декілька причин: по-перше, вплив латинської мови під час правління римсько-католицької церкви на правову систему Англії був неминучий, по-друге, латинська мова упродовж багатьох років була мовою освіти і літератури. Найбільш загальноновживаними латинськими словами і виразами є:

| | |
|--------------|---|
| Bona Fide | Документи або інші докази, що підтверджують автентичність, легітимність |
| Res judicata | Принцип неприпустимості повторного розгляду одного разу вирішеної справи; судовий прецедент |
| Actus reus | Протиправна дія |
| Alibi | Буквально "інобитність"; відсутність підозрюваного або обвинуваченого в місці вчинення злочину під час його вчинення, встановлена його доведеною присутністю в цей час в іншому місці |
| Inter alia | Серед іншого |
| Per Capita | На душу населення |
| Folio verso | На наступній сторінці |

Існування юридичних термінів французького походження обумовлене впливом Нормандського завоювання Англії в 1066 році, оскільки французька мова надовго зайняла місце в правовій сфері Англії. Такі терміни, як *contract*, *proposal*, *schedule*, *terms*, *conditions*, *policy*, *alias*, *quash* і багато інших, прийшли з французької мови.

Перед перекладачем встає проблема, як йому чинити з такими латинськими і французькими вкрапленнями в англійський текст. Можливі три варіанти: транслітерувати, перекладати однаково з одвічними англійськими словосполученнями і переносити в текст перекладу подібні поєднання в їх латинському або французькому написанні.

Транслітерація, як правило, можлива лише тоді, коли відповідне латинське слово увійшло до української мови і зафіксовано в словниках. Транслітерація виступає у такому разі як основний прийом запозичення, а число слів, що увійшли таким чином до лексичного складу української мови, досить велике. Рідкісніше явище – це транслітерація словосполучень або виникнення слів на основі таких словосполучень. Наведемо деякі приклади: *ad valorem* - адвалорний, *alma mater* - альма-матер, *de facto* - де-факто, *de jure* - де-юре, *fac simile* - факсиміле, *modus Vivendi* - модус Вивенді, *sine cura* - синекура, *vade mecum* – ваде мекум. При цьому потрібно враховувати, що транскрибовані латинські словосполучення набувають в українській мові значення, відмінного від буквального перекладу на українську мову відповідного латинського звороту.

Так, *modus Vivendi* набуло в українській мові два спеціальні значення:

1. Тимчасова угода, ув'язнена сторонами з розрахунку на те, що воно буде остаточно врегульовано надалі.
2. Фактичний стан стосунків, що визнається зацікавленими сторонами.

У англійській мові проблема транслітерації не виникає, і слова або словосполучення, які сприймаються саме як латинські або французькі, набираються курсивом.

Саме через певну стислість цих латинських виразів їм нерідко віддається перевага перед відповідними англійськими словосполученнями.

| | |
|---|--|
| A spectator ab extra | Спостерігати збоку. |
| Disarmament per se will not prevent war | Роззброєння саме по собі не запобіжить війні |

Лексика англійської юридичної мови є досить консервативною і складається з безлічі архаїчних термінів і виразів, що клішуються. Юридична мова прагне до високого рівня формальності, що має на увазі звернення до архаїчної мови.

Згідно з цим твердженням, архаїзми надають мові відтінок формальності, і багато авторів вважають за краще використати застарілі слова і вирази замість їх сучасних еквівалентів. Наприклад, слова, такі як *ask*, *read*, *at once* замінюються наступними: *inquire*, *peruse* і *forthwith* відповідно. Іншим прикладом може служити вживання дієслова *witnesseth* (свідчить, доводить до відома) зі збереженням архаїчного суфікса – *eth* замість *witnesses*.

Існує безліч архаїчних виразів, які складаються із таких слів як *here*, *there*, *where* і деяких прийменників: *of*, *after*, *by*, *under* і так далі. Ось мала частина прикладів цих слів і виразів:

- *as annexed hereto* – прикладений до цього документу;
- *henceforth*, *hereinafter* – надалі;
- *hereon* – на цьому (документі), на цій основі;
- *heretofore* – раніше, донині;
- *herewith* – сьогоднішнім; за допомогою цього, сьогоднішнім (повідомляється і т. п.);
- *thereafter* – з того часу, після цього, потім, надалі;
- *therefore* – тому, тому, отже, зате;
- *hereinbefore* – вище, раніше (у документі);
- *thereunder* – в силу цього закону, договору; відповідно до цього;
- *whereby* – в силу чого, на підставі чого, за допомогою якого.

Незважаючи на очевидну перевагу використання архаїчних виразів в текстах правових документів, їх функціональність є предметом суперечок. Деякі терміни і вирази, що вийшли з повсякденного вживання, є перешкодою до повного розуміння тексту. Саме тому для читача, який не розбирається в особливостях лексики юридичної мови, текст здається важким для сприйняття.

У юридичних текстах часто використовується застаріле модальне дієслово *shall*, що створює певну трудність для перекладачів, оскільки буває складно визначити значення цього дієслова. Як правило, в правових

документах це дієслово має на увазі під собою зобов'язання, а не несе значення майбуття. Будь-яке дієслово з модальним *shall* перекладається в теперішньому часі:

- *All such payments shall be made to the Consultant as set out in the supplement to this Agreement.*

- *Tenant shall make no alterations to the buildings or improvements on the Premises or construct any building or make any other improvements on the Premises without the prior written consent of Landlord.*

- *Husband shall pay to Wife spousal support in the sum of .*

Усі такі платежі здійснюються на користь Консультанта, як зазначено в додатку до цього Договору.

- *Орендар не повинен вносити жодних змін до будівель або поліпшень у Приміщеннях, а також будувати будь-які будівлі або здійснювати будь-які інші поліпшення у Приміщеннях без попередньої письмової згоди Орендодавця.*

- *Чоловік сплачує Дружині утримання у розмірі..*

Як відомо, характерною рисою терміну є однозначність незалежно від контексту. Проте часто перекладач постійно стикається з багатозначністю термінів, значення яких з'ясовується тільки на основі контексту, а також із синонімічними словами з різними відтінками значення.

У офіційному перекладі англійською мовою Цивільного кодексу України порушення договору нерідко перекладається як *violation of the contract*, що не відповідає типовій в англійській мові термінології. "Порушенню договору" однозначно відповідає *breach of contract*. Такі неточності в перекладі Цивільного кодексу досить частотні: "зміна договору" перекладається як *change of contract* замість загальноприйнятого *modification of contract*; "довірче управління" перекладається як *confidential management*, тоді як стандартний англійський термін в такому контексті – *fiduciary* ("довірчий", "грунтований на довірі") і т. д.

У англійських юридичних текстах часто зустрічається вираз *terms and conditions*. Ніякого додаткового сенсу в слово *condition* тут не вкладається. Це не більше ніж парні синоніми. Так, *terms and conditions of a documentary credit* перекладається просто "умови документарного акредитиву". Спроби перекласти обидва терміни – "постанови й умови" – можуть тільки ввести в оману, оскільки в контракті не існує постанов.

Український термін "трибунал" і англійське *tribunal*, маючи загальну етимологію, не співпадають за своїм значенням. *Трибунал* – це надзвичайний спеціальний судовий орган, що відає військовими злочинами і особливо тяжким цивільними злочинами. Англійський термін *tribunal* ширше за своїм значенням: "*It is a court of persons appointed to deal with special matters, i. e. to hear and decide disputes in specialized areas*". Найточніше це можна передати термінологічним словосполученням "суди спеціальної юрисдикції". У Англії найбільше поширення отримали: *Administrative Tribunals* (суди адміністративної юрисдикції) і *Industrial Tribunals*. На українську мову перекладається як "промислові суди, суди першої інстанції по трудових спорах". Апеляція на рішення таких судів розглядається в Апеляційному суді по трудових спорах (*Employment Appeal Tribunal*), а потім в Апеляційному суді (*Court of Appeal*). *Domestic Tribunals* – "внутрішні суди", наприклад, дисциплінарні суди професійного об'єднання.

У англійських юридичних текстах нерідко зустрічається словосполучення *courts and tribunals*, хоча це і не парні синоніми, правильніше перекладати це словосполучення не як "суди і трибунали", а як "судові органи" (що охоплюватиме як суди загальної юрисдикції, так і спеціальної).

Переклад виразів зі зворотом *subject to* іноді пов'язаний із певними труднощами і не може братися із їх численних відповідностей, які наводяться в словниках. Цей зворот може виступати в двох функціях: в значенні прикметника у складі іменного присудка або в значенні складного прийменника (*phrase preposition*).

Особливо часто він використовується саме в юридично-економічних текстах, іноді набуваючи несподіваних контекстуальних значень. Нижче наведені фрази з використанням цього звороту:

| | |
|--|--|
| If the offeree accepts the offer, but subject to certain conditions, it amounts to a rejection of the offer and constitutes a counter-offer. | Якщо сторона, яка повідомила про акцепт оферти, ставить акцепт у залежність від певних умов, таку відповідь визнають відмовою від оферти і водночас вона є зустрічною офертою. |
| Avoidance of the Contract releases both parties from their obligations thereunder, subject to any damages which may be due. | Розірвання договору звільняє обидві сторони від зобов'язань за ним при збереженні права на відшкодування будь-яких можливих збитків. |
| Subject to contract | За умови укладення договору |

Слово *business* є дуже містким, і перекладач юридично-комерційних текстів повинен розрізняти наступні його значення:

- 1) без артикля і тільки в однині: "підприємницька діяльність", "торгово-промислова діяльність", "торгівля", "ділові операції";
- 2) із невизначеним артиклем, як в однині, так і в множині: "фірма", "підприємство", "справа";
- 3) із певним артиклем: "угода";
- 4) тільки в однині: "клієнтура", "покупці".

Терміни *liability* і *responsibility* перекладаються однаково "відповідальність" і нерідко можуть трактуватися як парні синоніми. Проте *responsibility* – загальніший термін, тоді як *liability* має відтінок "матеріальна відповідальність". *Responsibility* використовується в кримінальному праві і

міжнародному праві: *state responsibility* – відповідальність держави. *Liability* вживається виключно в цивільному праві.

Терміни *remedy*, *relief* і *redress* мають однакове значення і покликані виконувати різні функції: відвертання порушення контракту, забезпечення його виконання, виправлення положення, виплата компенсацій постраждалій стороні. Відповідних термінів для кожного з вищезгаданих слів в українській мові не існує, і тому залишається задовольнятися описовим перекладом: "засіб правового захисту, засіб захисту прав потерпілої сторони".

На особливу увагу заслуговує прикметник *remedial*. Випадки утворення прикметників від іменників, яким в українській мові відповідають словосполучення, досить частотні. У таких випадках необхідно давати розгорнутий переклад:

| | |
|----------------------|--|
| At a remedial stage | На етапі застосування засобів правового захисту |
| Remedial flexibility | Гнучкість при використанні засобів правового захисту |

Клішованість і стійкість словосполучень є наступною характеристикою правових документів. Ось деякі приклади перекладу англійських мовних штампів і кліше в тексті договору :

| | |
|--------------------------------|-------------------------------------|
| To adjudicate in disputes | Виносити судові рішення у спорах |
| At the discretion of the court | На розсуд суду |
| Formation process | Процес укладення договору |
| To exempt from liability | Звільняти від відповідальності |
| To have and to hold | Передається у власність і володіння |
| Under the contract | За договором |
| To set aside a contract | Розірвати, анулювати контракт |

| | |
|-------------------------|------------------------------|
| As of right | По праву |
| To incur liability | Нести відповідальність |
| To make good any damage | Компенсувати будь-які збитки |
| In good faith | Сумлінно |

На особливу увагу заслуговують термінологічні словосполучення, які містять чітко виражений культурологічний компонент значення. "Для створення еквівалентного перекладу перекладач просто повинен знати ці одиниці, оскільки значення таких словосполучень повністю переосмислене і тому не мотивоване" [8, с.181]. Так, *Miranda rule / warning*, що перекладається як "право людини не давати свідчення у відсутність адвоката", широко використовується в юридичних текстах. Для більшості американців це словосполучення сприймається як єдине ціле, і вже навряд чи багато хто пам'ятає про судовий прецедент 1966 р., коли Верховний суд штату Арізона визнав недійсними визнання обвинуваченого на ім'я Міранда, отриманими від нього поліцейськими у відсутність адвоката. Відтоді в практиці американського правосуддя "правило Міранди" діє всюди і не асоціюється з конкретним судовим процесом.

Перекладач може також зіткнутися і з ситуацією, коли англійська фраза містить слова, які прийнято не перекладати українською мовою. Наприклад, *the United Nations High Commission for Human Rights – Комісія ООН з прав людини*.

Серед граматичних особливостей перекладу англomовного юридичного дискурсу на українську мову, які часто призводять до помилок перекладачів, слід зазначити наступні:

1. Вираження заперечення за допомогою одного негативного слова в реченні.
2. Опущення артикля перед іменниками з уточненням чисельника : *in Part 5, under Contract №11, in accordance with Clause 7 of the Agreement* і т. д.
3. Велика кількість пасивних конструкцій.

4. Фіксована структура пропозиції.

На прикладі юридичного перекладу можна абсолютно точно стверджувати, що необхідно ще і досконально розумітися в культурних особливостях носіїв початкової мови, у специфічних конструкціях, властивих тільки їм.

При перекладі юридичних текстів перекладачеві доводиться стикатися з жанрово-стилістичними відмінностями між англійською науковою прозою і українською. Якщо для українських наукових праць в цілому характерний сухий, формалізований, знеособлений стиль викладу, стилістично нейтральні мовні звороти, то англійські автори наукових трактатів часто прагнуть оживити манеру висловлювання, надати їй живої інтонації, зробити текст емоційно забарвленим. Така велика розкутість тексту досягається шляхом використання за рахунок розмовних зворотів і різного типу зворотів мови. Наприклад:

- *Such terms are offered on "take it or leave" basis.*
- *To confine the role of the court to that of a rubber stamp.*
- *To avoid the clutches of the penalty clause.*
- *Такі умови пропонуються за принципом "погоджуйся або йди".*
- *Обмежити роль суду до ролі гумового штампу.*
- *Уникнути лежачих штрафних санкцій.*

Попри те, що використання абревіатур у текстах правових документів небажане, існує низка загальноприйнятих скорочень, зафіксованих в словниках :

| | |
|-----------|--|
| EU (EC) | European Union (Європейський Союз) |
| UCC (ETK) | Uniform Commercial Code (Єдиний торговельний кодекс) |
| MCA | Minors' Contract Act (Закон про контракти, укладені |

| | |
|------------|---|
| | неповнолітніми) |
| Ltd. (ООО) | Limited (з обмеженою відповідальністю) |
| FCA | Free carrier (Безкоштовний перевізник) |
| CM | Current month (Поточний місяць) |
| CMV | Current market value (Поточна ринкова вартість) |
| P. p. | Per procurationem (За довіреністю) |
| ILO | International Labor Organization (Міжнародна організація праці) |

Розглядаючи морфологічні особливості юридичної лексики, слід зазначити, що в англійській мові легко будуються корелятивні пари термінів, один з яких з суфіксом – *or (-er)* означає виробника дії, а інший з суфіксом – *ee* означає особу, на яку спрямована ця дія. У словотворчій системі української мови відсутній який-небудь аналог англійському суфіксу *-ee* і, відповідно, перекладач при передачі подібних парних термінів стикається з певними труднощами.

За деякими парами закріпилися фіксовані відповідності:

| | |
|---------------------|------------------------|
| Assignor – assignee | Цедент – цесіонарій |
| Drawer – drawee | Трасант – трасат |
| Endorser – endorsee | Відправник - одержувач |
| Licensor - licensee | Ліцензіар – ліцензіат |

З цих прикладів можна побачити, що "способи перекладу юридичних документів можуть варіюватися і комбінуватися" [10, с.32], залежно від присутності в тексті мови перекладу юридичної термінології, будови пропозиції, наявності сполучників і вставних слів, лінгвістичні і культурологічні особливості іншомовного тексту і тому подібне. Також слід

пам'ятати, що існує багато документів, які призначені не для юристів, а для людей, які можуть не зрозуміти юридичну термінологію і лексику. Таким чином, при перекладі тесту юридичної спрямованості перекладачеві слід пам'ятати про етнокультурні відмінності правових систем українськомовних і англійськомовних країн, намагаючись зберегти семантико-структурну близькість перекладу оригіналу.

Переклад документів потрібний як для процедури легалізації різних видів документів, так і для нотаріального завірення.

Переклад документів, як правило, виконується письмово – в цьому випадку потрібна постійна наявність документу, що перекладається, у перекладача в процесі роботи. Часто, для перекладу договорів і документів спеціалізованої тематики потрібна робота по редагуванню текстів документу (юридичний переклад) і допомога носія мови для перевірки відповідності діловим нормам написання. Під час перекладу договорів і різних засновницьких документів застосовується особлива форма для скріплення сторінок оригінала і перекладу.

Розглянемо приклад перекладу уривка з абонентської угоди з англійської мови на українську мову.

| | |
|--|--|
| All disputes on matters related to the provision of the Services shall be resolved by the parties in accordance with current legislation and the terms of the present Agreement. In case of unsettled discrepancies between the Parties are subject to judicial inquiry. Procedure for consideration of customers' rights is performed in court in accordance with current legislation. Disputes | Усі спори і розбіжності з питань, пов'язаних з наданням Послуг, вирішуються сторонами відповідно до чинного законодавства та умов цього Договору. Розбіжності, щодо яких Сторони не досягнуть домовленості, підлягають розгляду в судових органах. Розгляд спорів про захист прав споживачів проводиться в суді відповідно до чинного законодавства. Розгляд |
|--|--|

| | |
|--|---|
| between the Operator and the Subscriber are produced in court where the Operator has its registered office or its branch offices, or other separate business unit. | спорів між Оператором та Абонентом провадиться в суді за місцем знаходження Оператора або його філії, відділення, іншого відокремленого підрозділу. |
|--|---|

Цей переклад має характеристики, які відповідають юридичному стилю викладу і правилам складання правового документу українською мовою, і може вважатися адекватним. У тексті зустрічаються юридичні терміни (*legislation, discrepancies*), кліше і характерні для юридичного стилю мови вирази (*in accordance with, are subject to, provision of the services*).

Проведений аналіз особливостей і характерних рис юридичних документів показав, що в процесі перекладу цього виду текстів треба приділяти велику увагу значенню спеціальних юридичних термінів і випадкам їх вживання в певних ситуаціях. Специфіка юридичних текстів диктує необхідність в максимально точному і достовірному перекладі, який має бути найбільш наближеним до тексту оригіналу.

2.3. Особливості перекладу правових документів на матеріалі договору про надання консультаційних послуг

Договори (контракти) – це розділ права, який має справу з угодами різних видів. Щоб скласти дійсний договір, нам потрібні як мінімум дві сторони, що мають правоздатність.

Для отримання найбільш точного уявлення про практику і особливості перекладу правових документів зробимо переклад договору про надання консультаційних послуг [40] з англійської мови на українську з наступним проведенням перекладацького аналізу методів перекладу і застосованих трансформацій.

| | |
|--|--|
| <p>Consultancy agreement</p> <p>This agreement is made effective on November 25, 2020 (“The Effective Date”) between:</p> <p>1. CHINA ENERGY VENTURES CORP., a body corporate, incorporated pursuant to the laws of the State of Nevada, United States of America (hereinafter referred to as the "The Consultant") of the first part and</p> <p>2. SUNTREE LTD., a body corporate, incorporated pursuant to the laws of the State of Israel (hereinafter referred to as the "The Client") of the second part.</p> | <p>Договір про надання консультаційних послуг</p> <p>Дата: 25 листопада 2020 р.</p> <p>China Energy Ventures Corporation, іменованій надалі "Замовник", що діє на підставі закону штату Невада, Сполучені Штати Америки, з одного боку, та Suntime Ltd, іменованій надалі "Виконавець", що діє на підставі закону Держави Ізраїль, з другого боку, а разом іменовані надалі "Сторони", уклали цей Договір про таке, як впливає з нижчезазначеного.</p> |
|--|--|

Під час перекладу цього відрізка договору була застосована одна з найпоширеніших перекладацьких трансформацій – перестановка. Перестановка – це зміна порядку дотримання мовних елементів в тексті перекладу. Головна причина цієї трансформації – відмінність особливостей побудови юридичних документів на українській і англійській мовах.

Перестановки вживаються при перекладі досить часто і, як правило, вони супроводжуються іншими трансформаціями, наприклад, замінами, приклади яких будуть дані нижче.

Згідно з вимогами до складання україномовних юридичних документів, фразу-кліше *hereinafter referred as* слід перекласти як "надалі іменований".

Agreement може означати (з невизначеним артиклем) "угоду" (можливо у вигляді окремого документу) або (без артикля) – "згода, домовленість" (*to reach an agreement* – "досягти угоди", *to reach agreement on smth* – "досягти згоди, домовитися про що-небудь").

Слід зазначити, що в англійськомовних договорах, як і в україномовних, сторони прописуються із великої букви.

| | |
|--|--|
| 1. Subject matter | 1. Предмет договору |
| 1.1. With effect from the date hereof the Client hereby engages Consultant to render regular consulting services to the Client as the Client made designate from time to time. | 1.1. Замовник доручає, а Виконавець здійснює протягом строку дії цього Договору поточне консультативне обслуговування Замовника з питань діяльності Замовника. |

Цей пункт договору також перекладений методом перебудовою частин пропозиції і зміною порядку слів.

| | |
|--|--|
| 2. Term | 2. Строк дії договору |
| 2.1 This Agreement shall come into force upon the Effective Date and | 2.1. Цей Договір набуває чинності з дати його підписання і |

| | |
|--|---|
| shall continue in force until all the contractual obligations have been fulfilled. | діє до моменту повного виконання сторонами своїх зобов'язань за договором. |
| 3. Services | 3. Послуги |
| 3.1 The Consultant shall provide the Services to the Client without undue delay and in accordance with this Agreement. | 3.1. Виконавець зобов'язується надавати послуги своєчасно та відповідно до умов цього Договору. |

Під час перекладу цього пункту договору була зроблена лексична трансформація: словосполучення *without undue delay* перекладене за допомогою синонімічного слова "своєчасне", а також була застосована синтаксична трансформація.

| | |
|---|---|
| 4. Obligations of the parties | 4. Обов'язки сторін |
| 4.1 The Consultant shall deliver the Deliverables to the Client. | 4.1. Виконавець зобов'язується надавати послуги Замовнику. |
| 4.2 The Client must promptly, following receipt of a written or oral request from the Consultant to do so, provide written feedback to the Consultant concerning the clarifying regulations that the Consultant's recommendations and conclusions are based on. | 4.2. Замовник зобов'язується за письмовою або усною вимогою без додаткової оплати отримати від Виконавця інформацію щодо нормативно-правових актів, на яких ґрунтуються рекомендації та висновки Виконавця. |
| 4.3 The Consultant shall ensure that the Deliverables are delivered to the Client in accordance with the timetable set out in Part 3 of Schedule 1. | 4.3. Виконавець повинен переконатися в тому, що послуги надані Замовнику відповідно до календарного плану, передбаченого в ч. 3 Додатка 1. |

| | |
|---|---|
| <p>4.4 The Consultant warrants to the Client that:</p> <ul style="list-style-type: none"> • the Deliverables will conform with the requirements of Part 2 of Schedule 1; • the use of the Deliverables by the Client in accordance with this Agreement will not: <ul style="list-style-type: none"> ○ breach the provisions of any law, statute or regulation; ○ infringe any third party's Intellectual Property Rights; or ○ give rise to any cause of action against the Consultant. | <p>4.4. Виконавець гарантує, що:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Послуги надані відповідно до вимог, передбачених у ч. 2 Додатка 1; - Використання послуг Замовником: <ul style="list-style-type: none"> ○ не порушує закон і нормативно-правові акти; ○ не порушує права інтелектуальної власності будь-якої третьої особи; ○ не призводить до дій проти Виконавця. |
|---|---|

Цей пункт договору був перекладений методом калькування, тобто структура пропозицій залишилася незмінною. У той же час, під час перекладу цього уривка був використаний прийом опущення : в пункті *breach the provisions of any law, statute or regulation* слова *law* і *statute* синонімічні, але перекладаються українською мовою однаково. Під час перекладу опущенню піддається частіше за усе слово, яке є семантично надмірним, із погляду його смислового змісту.

| | |
|---|---|
| <p>5.Terms of payments</p> <p>5.1. The cost of services is (...) per month, including VAT (...) per month.</p> <p>5.2. The Client shall pay monthly to the Consultant the sum set</p> | <p>5. Вартість послуг і порядок розрахунків</p> <p>5.1. Вартість Послуг Виконавця становить (...) рублів на місяць, у тому числі ПДВ (...) на місяць.</p> <p>5.2. Замовник щомісяця сплачує</p> |
|---|---|

| | |
|---|--|
| <p>out in Part 4 Schedule 1 of the present Agreement on or prior to the date of the 10th of the current month.</p> <p>5.3. Payment is made by transfer of sums from the account of the Client's bank on the bank account of the Consultant on the basis of the invoices. The Client's obligations to pay are satisfied as from the date of the receipt on the Consultant's account.</p> <p>5.4. In the case of unlawful refusal of the Client to sign the Service Acceptance Certificate, term of payment attaches to the date adjudged for the signing the Service Acceptance Certificate.</p> <p>5.5. After the signing of this contract the Client transfers advance payments in the amount of the monthly charge to the Consultant.</p> <p>5.6. The commencement of services is determined by the date of receipt of the first advance payment.</p> | <p>Виконавцю зазначену в ч. 4 Додатка 1 цього договору суму не пізніше 10 числа за поточний місяць.</p> <p>5.3 Оплата здійснюється шляхом перерахування грошових коштів з розрахункового рахунку Замовника на розрахунковий рахунок Виконавця на підставі виставлених рахунків. Зобов'язання Замовника з оплати вважаються виконаними з моменту надходження грошових коштів на розрахунковий рахунок Виконавця.</p> <p>5.4. У разі неправомірної відмови Замовника від підписання Акта здавання-приймання Послуг, строк платежу за цим актом настає наступного дня після дати, на якій мало відбутися підписання Акта здавання-приймання Послуг.</p> <p>5.5. Після підписання цього договору Замовник перераховує Виконавцю авансовий платіж у розмірі щомісячної плати.</p> <p>5.6. Початок надання Послуг визначається датою надходження першого авансового платежу.</p> |
|---|--|

Ця частина договору також була перекладена методом калькування із застосуванням методу додавання: прикметник *adjudged* у виразі *to the date*

adjudged for був перекладений за допомогою внесення додаткових слів – "після дати, на якій повинне було відбутися підписання".

Додавання слів відбувається з кількох причин: відмінності в структурі пропозиції і тим, що односкладові англійські поняття вимагають в українській мові більше розгорнутого вираження думки. Відсутність потрібного еквіваленту або відповідного лексико-семантичного варіанту цього слова також є причиною введення додаткових слів під час перекладу.

| | |
|--|---|
| <p>6. Claims</p> <p>6.1. Claims can be rise for the quality in case the quality does not correspond to that stipulated by the Agreement. The Client is entitled to the Consultant for the quality - after definition that the quality does not corresponds to the terms of this Agreement, for the quantity - within 30 days from the date of rendering of services.</p> <p>6.2. No claims for any service gives the Client the right to refuse acceptance and payment for other lots delivered against the present Agreement.</p> | <p>6. Претензії</p> <p>6.1. Претензії можуть бути заявлені щодо якості - у разі невідповідності якості послуг умовам цього Договору. Замовник має право заявити Виконавцю претензію щодо якості протягом 30 днів з дня надання послуг.</p> <p>6.2. Жодні претензії, заявлені за будь-якою послугою, не можуть слугувати підставою для Замовника відмовитися від приймання та оплати за іншими поставками, здійсненими за цим Договором.</p> |
|--|---|

У цьому уривку договору словосполучення *for any service* слід перекласти як "заявлені по якій-небудь послугі", що дозволила привести пропозицію і пункт в цілому до виду, характерного для правових документів українською мовою.

| | |
|--|---|
| <p>7. Termination or amendments</p> <p>7.1. Any change or amendment to the present Agreement shall only be valid if they are made in the written form and signed by the Parties.</p> <p>7.2. The Client is entitled to withdraw from the fee-based services contract provided that the Client has paid to the Consultant the costs actually incurred.</p> <p>7.3. The Consultant has the right to refuse to perform his obligations under the fee-based services contract only subject to full reimbursement of the Consultant's losses.</p> <p>7.4. The following is regarded as damages under the present Agreement: (...)</p> | <p>7. Зміна або розірвання договору</p> <p>7.1. Будь-які зміни та доповнення до Договору будуть дійсними тільки в тому випадку, якщо вони вчинені в письмовій формі та підписані Сторонами.</p> <p>7.2. Замовник має право відмовитися від виконання Договору про відплатне надання послуг за умови оплати Виконавцю фактично понесених ним витрат.</p> <p>7.3. Виконавець має право відмовитися від виконання зобов'язань за Договором безоплатного надання послуг лише за умови повного відшкодування Замовнику збитків.</p> <p>7.4. Під збитками в цілях цього Договору розуміється.</p> |
|--|---|

Під час перекладу пропозиції *"The following is regarded as damages under the present Agreement"*, слід було використати адаптаційний метод перекладу, оскільки дослівний переклад не відповідав вимогам складання правових документів українською мовою. Таким чином, пропозиція піддалася значній зміні, що зажадало застосування трансформації заміни – *"Під збитками в цілях цього Договору розуміється"*.

| | |
|------------|-------------------------|
| 8. General | 8. Прикінцеві положення |
|------------|-------------------------|

| | |
|--|---|
| <p>8.1. All supplements and amendments to the present Agreement Applications are the integral parts of it and constitute a single whole.</p> <p>8.2. The Agreement is signed and made in duplicates, one copy for each party, both of them having equal validity.</p> <p>8.3. In the event that the legal and postal addresses, bank details or other referential details are changed, the Parties shall immediately inform each other about it.</p> <p>8.4. The contract is concluded for a period of (...) and shall come into force on the date of execution.</p> | <p>8.1. Усі Додатки та доповнення до цього Договору є його невід'ємними частинами і складають з ним єдине ціле.</p> <p>8.2. Договір укладено та підписано у двох примірниках, по одному для кожної зі Сторін, з рівною юридичною силою кожного примірника.</p> <p>8.3 У разі зміни юридичних і поштових адрес, банківських та інших реквізитів Сторони негайно інформують про це одна одну.</p> <p>8.4 Договір укладено строком на (...) і набуває чинності з дати його підписання.</p> |
|--|---|

У цьому уривку застосовувався метод калькування, проте деякі пропозиції піддалися незначній зміні в структурі: фраза *both of them having equal validity* перекладена як "з рівною юридичною силою кожного екземпляра".

| | |
|---|---|
| <p>Execution</p> <p>The parties have indicated their acceptance of this Agreement by executing it below.</p> <p>Signed by (...) duly authorized for and on behalf of the Consultant:</p> <p>Signed by (...) duly authorized</p> | <p>Підписи сторін</p> <p>Сторони заявляють про свою згоду з умовами Договору, підписавшись нижче.</p> <p>Замовник:</p> <p>Виконавець:</p> |
|---|---|

| | |
|----------------------------------|--|
| for and on behalf of the Client: | |
|----------------------------------|--|

Завершальна частина договору була переведена з використанням методу опущення. Так, фраза *duly authorized for and on behalf of* була замінена лише одним словом, що означає ту або іншу сторону.

Перекладацький аналіз на основі договору про надання консультаційних послуг, проведений в цьому розділі показав, що існують різні перекладацькі трансформації, які дозволяють зробити текст максимально точним і адекватним. Найчастіше вживається метод калькування, основна мета якого – зберегти початкову структуру тексту, що перекладається, і передати найбільш точний сенс.

Проте метод калькування не завжди є ефективним, оскільки існують величезні відмінності між лексичними і граматичними системами двох мов, і саме тому частенько доводиться застосовувати такі трансформації, як опущення, заміна, компенсація (додавання). Серед них, найчастіше використовується трансформація – це заміна, при якій поняття або термін замінюються словами і словосполученнями найбільш близькими за змістом.

Розглядаючи переклад юридичних текстів з англійської мови на українську, можна зробити висновок про те, що цей вид перекладу представляє значні труднощі. Перекладач повинен не лише відмінно володіти рідною мовою а й іноземною і мати досконале знання юридичної термінології, але і досконально розбиратися у відмінностях між культурами і правовими системами двох держав.

Труднощі перекладу обумовлені текстовими особливостями правових документів. Текст більшості документів має рівний і спокійний стиль, є максимально ясним, не викликає додаткових асоціацій і не відволікає від суті документу. Нейтральний виклад юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання.

Перекладачі також часто стикаються з проблемою перекладу юридичних термінів, багато хто з яких характеризується багатозначністю і складний у вживанні.

Найбільшу складність для перекладу представляють поняття, відсутні в тій мові, на яку перекладається документ. Неможливість підібрати відповідний лінгвістичний еквівалент обумовлена розбіжностями в правових системах різних держав, і саме тому перекладач повинен мати глибокі знання у сфері юриспруденції.

У межах цього розділу також була звернена увага на тему адекватності перекладу, яка має на увазі повною передачею задуму автора без змін в смислових відтінках оригінала і стилістичних характеристиках. Це означає, що в процесі перекладу повинна відбуватися не лише заміна одного поняття іншим, але і робитися підбір мовних засобів, які повністю відповідають цьому контексту.

Проведений аналіз перекладу англійських юридичних текстів на українську мову на основі типового правового документу також показав, що існує необхідність у використанні перекладацьких трансформацій, які дозволяють зробити переклад логічнішим вимогам складання, що не суперечать вимогам складання правових документів. Серед перекладацьких трансформацій можна виділити наступні: калькування (переклад зі збереженням початкової структури оригінального тексту), заміна, опущення, додавання, конкретизація, перестановки, адаптація.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку людства юридичний переклад є одним із найбільш затребуваних видів перекладу, оскільки об'єм зовнішньоекономічних і культурних зв'язків України із зарубіжними країнами досить великий, поступово розширюється, і в цих умовах знайомство з мовою права набуває практичного значення.

Оскільки юриспруденція має пряме відношення до соціально-політичних і культурних особливостей держави, переклад англomовного юридичного дискурсу на українську мову є дуже непростим завданням. На перекладача правових документів покладається велика відповідальність, що пояснює необхідність мати спеціальні навички у сфері юриспруденції.

Під час цього дослідження було з'ясовано, що переклад юридичного документу має бути в першу чергу адекватним, і серед вимог до якості і надійності перекладу можна виділити наступні:

1. Точність. Головним завданням перекладача є максимально точно і достовірно донести інформацію, яка має місце в початковому тексті. Важливо при цьому зберегти структуру правового документу, не опускаючи нюансів і деталей і не додаючи зайвої інформації, оскільки це може привести до спотворення сенсу оригінала.

2. Стислість. Перекладач має бути коротким і лаконічним у виразах настільки, наскільки дозволяє переклад.

3. Ясність. Лаконічність і стислість мови перекладу, проте, це не повинно йти на шкоду ясності викладу думки, легкості її розуміння. Слід уникати складних і двозначних зворотів, які утрудняють розуміння тексту. Думка має бути викладена простою і зрозумілою мовою.

4. Літературність. Як вже відзначалося, переклад повинен повністю відповідати загальноприйнятим нормам української літературної мови.

Кожна фраза повинна звучати природно, не зберігаючи ніяких натяків на чужі та нетипові для української мови синтаксичні конструкції оригіналу.

Зважаючи на значну розбіжність в синтаксичній структурі англійської і української мов, рідко виявляється можливим зберегти під час перекладу форму вираження оригіналу. Більш того, в інтересах точності передачі сенсу часто буває необхідним при перекладі удатися до зміни структури пропозиції, що перекладається, відповідно до норм української мови, тобто переставити або навіть повністю замінити окремі слова і вирази, хоча заміна навіть одного слова іншим дуже істотна. У перекладі ж не одне, а усі слова замінюються іншими, такими, які належать до іншої мовної системи, яка відрізняється своєю особливою структурою мови, - порядок слів в реченні, слова, що належать до одного синонімічного ряду, як правило, істотно відрізняються в різних мовах смисловими відтінками. Такі основні вимоги, які пред'являються до адекватного перекладу.

У цій кваліфікаційній роботі були проаналізовані головні особливості правових документів і труднощі їх перекладу з англійської мови на українську мову. Матеріалом цього аналізу послужили тексти правових документів на англійській і українській мовах.

У межах цього дослідження був зроблений і проаналізований переклад договору про надання консультаційних послуг з англійської мови на українську, який став основою для практичного дослідження. Проведений перекладацький аналіз дозволив визначити основні особливості юридичної мови, характерної для усіх правових документів, а також виявити часто використовувані методи перекладу, так звані перекладацькі трансформації.

Виявлені стилістичні особливості правових документів, показали наявність певних стилістичних особливостей на синтаксичному, морфологічному, лексичному й інших рівнях.

Проаналізувавши увесь вищевикладений матеріал, можна зробити наступні висновки, які на нашу думку мають велику практичну значущість, оскільки є стержневим моментом при роботі з юридичними текстами і є основою знань фахівця. Основними особливостями перекладу англійської юридичної документації на українську мову є складність пошуку еквіваленту

в іншій мові, семантичні відмінності в "еквівалентах" двох мов, неможливість використання контексту для пошуку потрібного еквіваленту, лексична безеквівалентність, термінологічні словосполучення-фразеологізми, які містять культурологічний компонент значення.

Необхідно згадати про те, що мова юриспруденції це величезне поле для досліджень. У першу чергу, воно відбиває фундаментальні аспекти теорії перекладу: вивчення того, що було сказано і що малося на увазі, а також існування сенсу за межами лінгвістичних знаків. Крім того, глибоке дослідження особливостей юридичної мови дозволяє розв'язати не лише проблему викладу однієї і тієї ж лінгвістичної системи, але і проблему переходу від однієї мовної системи до іншої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амеліна С.М. Тарасенко Р.О. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в аспекті підготовки до здійснення процесів локалізації програмних продуктів. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2016. Т. 53. № 3. С.49-58.
2. Англо-український юридичний словник: Близько 75000 термінів / упоряд.: С. М. Андріанов та ін.; за ред. Л. І. Шевченко. Київ, 2007. 552 с.
3. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад: конспект лекцій і дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей. Черкаси: ЧДТУ, 2002. 92 с.
4. Артикуца Н.В. Мова права у її функціональних різновидах. <https://core.ac.uk/download/pdf/149235495.pdf>
5. Балахтар В.В., Балахтар К.С. Адекватність та еквівалентність перекладу. <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
6. Баранник Д.Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови. Право і лінгвістика : у 2 ч. Ч. 2. Сімферопіль : СДУ, 2003. – 115 с.
7. Бистров Я. В. Англomовний біографічний наратив у вимірах когнітивної лінгвістики і синергетики: монографія. Київ; Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2016. 320 с.
8. Герасімова О.М. Особливості перекладу термінів (на прикладі прикордонного дискурсу) Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2016. №22. С.180-182.
9. Городецький Б.Ю. Термін і його лінгвістичні властивості. *Структурна і прикладна лінгвістика*, №2, 1987, С. 54-62.
10. Глінка Н.В. Особливості функціонування та прийоми перекладу англійської юридичної термінології в текстах публіцистичного стилю. *Теорія та практика перекладу*. К. : КПІ, 2011. № 6 (ч. 2). С. 31-34.

11. Гутиряк О. Т Семантична продуктивність англійських термінів маркетингу. *Науковий вісник ЧНУ*. Чернівці, 2000. С. 123-131.
12. Електронна система документації з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу URL: <http://www.eurodocssdla.gov.ua>.
13. Згурська В.Г. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип 23. Ч.2. С. 535-542.
14. Зінукова Н.В. Ділова документація англійською мовою: складання та переклад. Дніпропетровський ун-т економіки та права. Дніпропетровськ: ДУЕП, 2006. 68 с.
15. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.
16. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад: Навчальний посібник. Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2001. 284 с.
17. Лісовска А. SPECIFIC FEATURES OF LEGALESE IN MODERN LEGAL DISCOURSE. P. 8-11. <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d73c4b65-da72-4586-b285-5cecdbcc0de5/content>
18. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво Права людини», 2015. 280 с.
19. Нікіфорова С.М. Безеквівалентний переклад юридичної лексики в англійській і українській мовах. Лінгвістичні дослідження: *Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*, № 29. 2010. С. 138–141.
20. Омельчук В.К. Наукові підходи до тлумачення юридичних термінів (на прикладі судових рішень Верховного Суду Великобританії). Наукові записки Національного Університету "Острозька академія" Серія Філологічна. Вип 55. 2015. С.179-181.

21. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови. 2-ге вид. переробл. та доповн.: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2009. 392 с.
22. Орлова І. Принципи перекладу текстів міждержавних угод. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, № 47, 2007. С. 37–39.
23. Прадід Ю.Ф. Вступ до юридичної лінгвістики. Сімферополь: Доля, 2002. 104 с.
24. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищ. закл. освіти Вид. 3-тє, переробл. і допов. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2000. 246 с.
25. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. П.: Довкілля. К, 2011. 844 с.
26. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. С. 196.
27. Словничок юридичних термінів: навч. посіб. / Уклад. В.П. Марчук. Київ: МАУП, 2003. 128с.
28. Чернікова Л.Ф. Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/Chernikova>.(дата звернення 26.01.2022 р.).
29. Черноватий Л.М., Карабан В.І., Іванко Ю.П., Ліпко І.П. Переклад англomовної юридичної літератури: навч. посіб. для студ. ВНЗ юрид. спец. та спец. «Переклад». Вінниця: Нова книга, 2006. 655с.
30. Шило В. Генезис і становлення англійської правничої та адміністративної термінології. *Вісник Львів. ун-ту*. 2003. № 11. С. 126–132.
31. Шумило І.І., Карпушина М.Г. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12. С. 275–278.
32. Anson, W. Law of contract. Oxford: Clarendon Press, 1994. 464 с.
33. Ashby W., Clark R. Glosa. 6000 Greek and Latin Words and Roots which Occur in the Euro-languages and International Scientific Terminology. London, 1983. 180 p.

34. Cary E. Comment Faut-il traduire? Lille. 1986.
35. Sarcevic, Susan. New Approach to Legal Translation. *The Hague, Kluwer Law International*. 1997. 407 c.
36. Steinberg, D. Semantics. An Interdisciplinary Reader in Philosophy, Linguistics and Psychology. Cambridge University Press, 1984. 616 c.
37. Study on Language and Translation in International Law and EU law. Final report. DGT/2011/MLM2. *Studies on translation and multilingualism*. 2012. № 6. 176 p.
38. Shafritz J. The Dictionary Of Public Policy And Administration. 1st ed. New York: Routledge. 2004. 320 p.
39. Taylor J. R. Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistics Theory. 2nd edition. Oxford : Oxford University Press, 1995. 312 p.
40. The Oxford handbook of translation and social practices / ed. Meng J. and Laviosa S. New York : Oxford University Press, 2020. 306 p.
41. Trebits A. Conjunctive cohesion in English language EU documents – A corpus-based analysis and its implications. *English for Specific Purposes*. 2009Ю № 28. P. 199-210.
42. Waszczuk K. Znaczenie przekładu aktów prawnych Unii Europejskiej dla polskiego kontekstu kulturowego i dyskursu społeczno-politycznego. *Rocznik Przekładoznawczy: Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*. 2007/2008. № 3/4. P. 239-248.
43. W sprawie tłumaczenia na język polski aktów prawa unijnego. *Interpelacja*. 2010. № 16529. URL: <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/59D53C43> (data dostępu: 01.12.2023).
44. Werner K. The Concept of Equivalence and the Object of Translation Studies. URL: https://www.researchgate.net/publication/233688168_The_Concept_of_Equivalence_and_the_Object_of_Translation_Studies (date of access 01.12.2023).

45. Wilkinson D. Interpreting Ukrainian legislation in light of international law and jurisprudence. *Наукові записки НаУКМА*. Ч. 2. Суспільні науки. 2003. Т. 22. С. 223-225.
46. Word Parts Dictionary: Standard and Reverse Listings of Prefixes, Suffixes, Roots, and Combining Forms. 2nd edition. 2008. 301 p.
47. Zieliński M. Język prawny, język administracyjny, język urzędowy / *Język – Prawo – Społeczeństwo*; red. E. Malinowska. Opole, 2004. S. 9–18.
48. Zweigert K., Kötz H. Introduction to Comparative Law / trans. Tony Weir. Clarendon Press, 1998. 714 p.